

# Hur påverkar nettopendlingen företagens sysselsättning och etablering?<sup>17</sup>

Fredrik W. Andersson<sup>18</sup>

Jan Andersson<sup>19</sup>

Susanne Gullberg Brännström<sup>20</sup>

## Inledning

Kommuner med större befolkning har ofta ett större utbud av varor/tjänster än kommuner med färre invånare, invånarnas köpkraft styr till stor del utbudet. I många av de stora och medelstora kommunerna finns stora köpcentra som innehåller en mängd butiker, både inom fack- och dagligvaruhandel. Ökad kunskap om vilka individer som köper företagets varor/tjänster är viktigt ur företagets etableringssynpunkt. Dessutom kan det vara av värde för den kommunala planeringen samt för politiker i kris- och utpendlingskommuner att känna till detta. Om till exempel en stor arbetsgivare lägger ned sin verksamhet i en kommun är det en möjlighet att ett antal personer väljer att arbetspendla till någon kringliggande kommun. Finns det följdeffekter på det lokala näringslivet av en sådan utpendling?

---

<sup>17</sup> Vi vill tacka Eskil Wadensjö (SOFI), Jan Persson (Tillväxtverket), Anders Bornefalk (Svenskt Näringslivs), Hedi Bel Habib (Näringsdepartementet) och Andreas Lennmalm och Andreas Poldahl (SCB) vars synpunkter förbättrat arbetet.

<sup>18</sup> Är verksam vid enheten för ekonomisk analys vid Statistiska centralbyrån. Förfrågningar kan ställas direkt till författaren via e-post med adress fredrik.andersson@scb.se.

<sup>19</sup> Är verksam vid enheten för företags- och registerbaserad sysselsättningsstatistik vid Statistiska centralbyrån. Förfrågningar kan ställas direkt till författaren via e-post med adress jan.andersson@scb.se.

<sup>20</sup> Är verksam vid enheten för företags- och registerbaserad sysselsättningsstatistik vid Statistiska centralbyrån. Förfrågningar kan ställas direkt till författaren via e-post med adress susanne.gullbergbrannstrom@scb.se.

Varor och tjänster som privatpersoner konsumerar kan delas upp i direktkonsumerande eller icke-direktkonsumerande varor och tjänster. Varor och tjänster som är direktkonsumerande innebär att företag säljer varor/tjänster som en privatperson köper och omedelbart konsumerar. Exempel på sådana tjänster är besöka frisören eller att gå till tandläkaren. Däremot icke direktkonsumerande vara eller tjänst innebär att företag säljer varor/tjänster som en privatperson konsumerar först vid ett senare tillfälle, t.ex. livsmedelsinköp. Icke-direktkonsumerande varor/tjänster kan sedan delas in som sällanköpsvaror och dagligvaror. Medan vissa andra direktkonsumerande, och i synnerhet icke-direktkonsumerande tjänster/varor köper individer hellre i närheten av deras bostäder. Vissa tjänster lämpar sig mycket väl att konsumeras i nära anslutning till individers arbetstid, t.ex. att besöka tandläkare eller frisören är exempel på tjänster som lämpar sig väl att konsumera i närhet av arbetsplatsen. Det är möjligt att "stämpla ut" från arbetet för att besöka en närbelägen tandläkare eller frisör istället för att åka hem och sedan ta sig till den plats där det är möjligt att köpa dessa tjänster. Väl hemkommen från arbetet kanske tandläkaren eller frisören har stängt. En annan typ av direktkonsumerande tjänst är barnomsorgen. Föräldrar vill troligtvis minimera barnens och sin egen restid. Detta är således en tjänst föräldrarna önskar konsumera så nära hemmet som möjligt eller arbetsplatsen. Vilket färdssätt man väljer för att åka till sina arbetsplatser påverkar också möjligheten att göra livsmedelsinköp. Om man åker kollektivt torde endast mindre livsmedelsinköp av kompletterade karaktär vara möjliga att genomföra i anslutning till arbetstiden medan de större livsmedelsinköpen troligen görs i närheten av hemmet eller vid ett köpcentrum. Öppenvården förväntas heller inte vara korrelerad med nettopendlingen då människor i allmänhet torde vilja vara anslutna till vårdcentraler nära sina bostäder i fall av sjukfrånvaro från arbetet.

Utifrån ovanstående resonemang skulle det alltså vara bättre för en tandläkare eller frisör att etablera sig i kommuner som har stor inpendling, och helst nära stora arbetsplatser eller där koncentrationen av arbetsplatser är stor, än i de kommuner som har en negativ nettopendling. Medan branscher så som förskoleomsorg, pizzerior, öppen-

vård och livsmedelshandel<sup>21</sup> inte alls påverkas i lika hög grad av pendlingsströmmar, och att lokaliseringen av företag inom dessa branscher påverkas mest av storleken på nattbefolkningen i kommunen.

Syftet med uppsatsen är att studera konsumtionsmönster för vissa direktkonsumerande branscher. Vi gör det genom att studera om det finns en korrelation mellan kommuners nettopendling och andelen sysselsatta inom vissa direktkonsumerande eller icke-direktkonsumerande branscher i förhållande till kommunernas nattbefolkning. Vår hypotes är att vissa tjänster lämpar sig mycket väl att konsumera i nära anslutning till arbetstiden medan man väljer att konsumera andra tjänster nära bostaden. A priori har vi valt vissa tjänstebranscher som vi tycker borde ha en korrelation medan vi förväntar oss inte att finna någon korrelation för de övriga branscherna. I tabell 1 redovisar vi de olika förväntade korrelationerna.

**Tabell 5**  
**Förväntad korrelation mellan andelen sysselsatta per bransch och nettopendlingen**

Korrelation	Frisörer	Tand- läkare	Pizza- bagare	Dagis	Öppen- vård	Livsmedelsbutiker	
						<1 500 kvm	>1 500 kvm
Nettopendling	<i>pos</i>	<i>pos</i>	<i>ingen</i>	<i>ingen</i>	<i>ingen</i>	<i>ingen</i>	<i>ingen</i>

Det är viktigt att beakta att detta är ett första steg att försöka förklara andel sysselsatta inom vissa direktkonsumerande branscher och etableringen av dessa arbetsställen/företag, det vill säga olika branscher har olika funktionella regioner.

<sup>21</sup> Lokaliseringen av butiker som sysslar med handel till privatpersoner är tämligen komplex. I t.ex. livsmedelsbranschen har jourbutiker kontra stora livsmedelsbutiker (stormarknader typ ICA MAXI och Coop Forum) olika funktioner, varför dessa lokaliseras efter olika kriterier. Inköp av sällanköpsvaror är något individer ofta är beredda att åka långt för. Sammantaget är lokaliseringen av handeln ett ämne för en separat artikel.

## Data

För att beräkna etableringsgrad och kommunernas storlekar använder vi oss av den Registerbaserade arbetsmarknadsstatistiken (RAMS) avseende år 2009. Utifrån individernas kontrolluppgifter kodas individerna som sysselsatta givet om de uppfyller vissa kriterier oavsett om de är anställda eller egenföretagare. Vi avgränsar oss till sysselsatta inom åldern 19 till 64 år och i förhållande till nattbefolkningen i kommunerna. Nattbefolkningen i detta sammanhang är individer äldre än tre år utom när vi studerar förskoleomsorgen då vi inte har någon åldersrestriktion.

Sveriges kommuner har olika strukturer när det gäller befolkning och näringslivet. Vi väljer att redovisa kommunerna efter Regionfamilj där kommunerna indelas i familjerna:

- i) Storstadsregioner (83 kommuner);
- ii) Större regioncentra (121 kommuner);
- iii) Mindre regioncentra (48 kommuner);
- iv) Småregioner – privat sysselsättning (20 kommuner) och
- v) Småregioner – offentlig sysselsättning (17 kommuner).

Till stor del ligger småregionerna som domineras av privat sysselsättning i Värmlands, Örebro, Västmanlands och Dalarnas län, medan småregionerna som domineras av offentlig sysselsättning i Västerbottens och Norrbottens län. I Appendix redovisas alla kommuner som tillhör respektive regionfamilj samt kommunerna invånareantal år den 31 december 2009 samt en beskrivning av Regionfamiljerna.

## Resultat och avslutande kommentarer

Vi har beräknat korrelationerna mellan kommunernas nettopendling och andelen sysselsatta inom vissa branscher för 2009 per regionfamilj.<sup>22</sup> Från tabell 2 ser vi att andelen sysselsatta inom branscherna frisör och tandläkare hade en signifikant positiv korrelation med nettopendlingen inom de "större" regionfamiljerna men inte i de mindre regionfamiljerna, förutom för tandläkare i småregioner som domineras av sysselsättning i offentlig sektor. Bland de övriga branscherna fanns i de flest fall ingen signifikant korrela-

---

<sup>22</sup> Korrelationerna är beräknade på regionfamiljnivå. Givet att en kommun har sysselsatta inom en bransch som vi undersöker har kommunen en observation på regionfamiljnivå.

tion förutom för öppenvården i storstadsregionerna samt större livsmedelsbutiker i större regioncentra. Öppenvården kan förklaras av att landstingen har centraliserat vårdcentraler, eller att de har större personaltäthet i storstadsregionerna än övriga regioner. Kommuner som är tillräckligt stora befolkningsmässigt har ofta tillgång till stora livsmedelsbutiker men har en utpendling till "regioncentra".

Resultaten i denna studie stöder vår hypotes att etableringen och andelen sysselsatta inom branscher som producerar vissa direktkonsumerande tjänster, till exempel frisörer och tandläkare, påverkas på ett positivt sätt av nettopendlingen. Således innebär detta att företagsetableringen i utpendlingskommuner påverkas negativt.

**Tabell 6**

**Korrelation mellan andelen sysselsatta per bransch i förhållande till befolkningen uppdelat per regionfamilj, år 2009**

Korrelation	Frisörer	Tandläkare	Pizzabagare	Dagis	Öppenvård	Livsmedelsbutiker	
						<1 500 kvm	>1 500 kvm
Storstadsregioner	0,32***	0,35***	0,11	0,01	0,31***	0,14	-0,2
Större regioncentra	0,34***	0,37***	0	-0,01	0,06	0,06	-0,32*
Mindre regioncentra	0,43***	0,23	0,19	-0,01	0,03	0,11	0,17
Småregioner – priv syss	0,1	0,09	0,35	0,18	-0,16	0,31	-
Småregioner – off syss	0,28	0,73***	0,33	-0,33	-0,41	-0,26	-

Anmärkning: \*\*\* innebär signifikans på 1 %, \*\* signifikans på 5 % och \* signifikans på 10 %; medan – innebär för få observationer.

Som nämnts tidigare är det mycket viktigt att beakta att detta är ett första steg att försöka förklara andel sysselsatta inom vissa direktkonsumerande branscher. För att riktigt kunna uttala sig om att nettopendlingen har en kausal påverkan på till exempel etableringsgraden behövs hänsyn tas till kommunernas heterogenitet, men förhoppningsvis väcker denna studie ett flertal frågor om hur pendlingen påverkar.

## Appendix

**Tabell A1:  
De olika regionfamiljerna**

Regionfamilj	Nr
Storstadsregioner	1
Större regioncentra	2
Mindre regioncentra	3
Småregioner – privat sysselsättning	4
Småregioner – offentlig sysselsättning	5

### **Tillväxtverkets regionfamiljer består av funktionella analysregioner (FA-regioner).**

Indelningen av FA-regioner i fem regionfamiljer. FA-regionerna har grupperats utifrån likheter i grundläggande produktionsförutsättningar. Så här gick indelningen till:

- Fem olika faktorer vägdes samman och viktades. Storlek på befolkningen i åldern 20–64 år – vikt 40 procent.
- Andel av befolkningen 20–64 år med eftergymnasial utbildning – vikt 30 procent.
- Antal företagare per invånare 20–64 år – vikt 10 procent.
- Genomsnittligt antal arbetstillfällen som kan nås inom 45 minuter – vikt 10 procent.
- Andel av befolkningen som bor i tätorter med mer än 5 000 invånare – vikt 10 procent

Utifrån resultatet delades FA-regionerna in i fyra olika grupper. Den fjärde gruppen, småregioner, delades sedan upp i två olika regionfamiljer. De småregioner som domineras av privat sysselsättning bildar en regionfamilj, och de som domineras av offentlig sysselsättning bildar en annan regionfamilj.

Regionfamiljerna har namngetts utifrån vissa generaliseringar när det gäller FA-regionernas storlek och struktur:

- Storstadsregioner. Stockholm, Göteborg och Malmö bildar regionfamilj 1.
- Större regioncentrum. I regionfamilj 2 återfinns övriga universitets- och högskoleregioner samt andra större regioncentra.

- Mindre regioncentrum. I regionfamilj 3 finns mindre regioncentra, där förutsättningarna sammantaget är något svagare än i större regioncentra.
- Småregioner – privat sysselsättning. Småregionerna i regionfamilj 4 och 5 har de svagaste produktionsförutsättningarna. Regionfamilj 4 domineras av sysselsättning inom privat sektor.
- Småregioner – offentlig sysselsättning. Regionfamilj 5 domineras av sysselsättning inom offentlig sektor.

**Tabell A2****Kommunerna redovisade efter deras befolkning och regionfamilj**

Regionfamiljnr.	Kommun	Antalinv.	Regionfamiljnr.	Kommun	Antalinv.
1	Essunga	5 390	1	Nynäshamn	24 630
1	Perstorp	6 644	1	Ale	26 013
1	Bollebygd	7 830	1	Kävlinge	26 912
1	Nykvarn	8 689	1	Ystad	26 987
1	Herrljunga	8 968	1	Vallentuna	27 671
1	Örkelljunga	9 235	1	Danderyd	29 545
1	Gnesta	9 850	1	Eslöv	29 675
1	Vaxholm	10 367	1	Strängnäs	30 433
1	Vårgårda	10 415	1	Vellinge	31 582
1	Trosa	10 948	1	Härryda	31 948
1	Öckerö	11 718	1	Mark	32 238
1	Lilla Edet	12 204	1	Partille	32 671
1	Tomelilla	12 354	1	Värmdö	35 491
1	Svalöv	12 644	1	Sundbyberg	35 521
1	Heby	12 861	1	Alingsås	35 645
1	Knivsta	13 511	1	Lerum	36 179
1	Båstad	13 769	1	Upplands-Väsby	36 655
1	Åstorp	13 882	1	Österåker	37 036
1	Bjuv	14 064	1	Sigtuna	37 150
1	Hörby	14 127	1	Ängelholm	37 447
1	Skurup	14 165	1	Enköping	37 635
1	Tjörn	14 331	1	Kungälv	38 602
1	Salem	14 442	1	Landskrona	39 229
1	Höör	14 558	1	Trelleborg	39 947
1	Orust	14 769	1	Tyresö	40 314
1	Burlöv	15 616	1	Lidingö	41 175
1	Klippan	15 715	1	Norrhälje	53 793
1	Sjöbo	17 371	1	Varberg	54 724
1	Häbo	18 398	1	Mölnadal	57 066
1	Svedala	18 505	1	Sollentuna	59 646
1	Simrishamn	18 715	1	Täby	59 699
1	Tierp	19 272	1	Järfälla	61 849
1	Lomma	19 835	1	Solna	63 113
1	Östhammar	20 575	1	Kungsbacka	70 095
1	Staffanstorp	20 788	1	Haninge	72 008
1	Upplands-Bro	21 875	1	Botkyrka	76 512
1	Stenungsund	22 743	1	Södertälje	80 879
1	Höganäs	23 409	1	Nacka	82 631
1	Ekerö	23 652	1	Huddinge	90 225

Tabell A2 (forts.)

Region-familjnr.	Kommun	Antalinv.	Region-familjnr.	Kommun	Antalinv.
1	Lund	104 055	2	Åtvidaberg	11 027
1	Helsingborg	122 204	2	Kil	11 192
1	Uppsala	184 891	2	Bromölla	11 721
1	Malmö	277 564	2	Tingsryd	11 937
1	Göteborg	481 107	2	Åmål	12 000
1	Stockholm	783 202	2	Tidaholm	12 165
2	Bjurholm	2 415	2	Vaggeryd	12 310
2	Munkfors	3 666	2	Olofström	12 669
2	Boxholm	5 057	2	Arboga	12 813
2	Ödeshög	5 118	2	Sunne	12 860
2	Gullspång	5 181	2	ÖstraGöinge	12 998
2	Vindeln	5 292	2	Mörbylånga	13 210
2	Grästorp	5 603	2	Söderköping	13 475
2	Laxå	5 609	2	Lysekil	14 012
2	Ockelbo	5 760	2	Hammarö	14 085
2	Aneby	6 189	2	Hallstahammar	14 473
2	Färgelanda	6 426	2	Hallsberg	14 590
2	Karlsborg	6 561	2	Leksand	14 750
2	Robertsfors	6 588	2	Säffle	15 042
2	Mullsjö	6 693	2	Flen	15 563
2	Lekeberg	6 745	2	Eksjö	15 760
2	Torsås	6 767	2	Sölvesborg	16 152
2	Nordmaling	6 933	2	Kalix	16 304
2	Vadstena	7 214	2	Timrå	17 107
2	Valdemarsvik	7 556	2	Skara	17 709
2	Lessebo	7 804	2	Alvesta	17 886
2	Kungsör	7 808	2	Nybro	18 860
2	Vännäs	7 984	2	Kumla	19 229
2	Ålvsbyn	8 103	2	Finspång	19 898
2	Hjo	8 507	2	Sala	20 623
2	Vingåker	8 589	2	Ulricehamn	21 803
2	Älvkarleby	8 673	2	Lindesberg	22 138
2	Grums	8 774	2	Laholm	22 420
2	Sotenäs	8 832	2	Mariestad	22 920
2	Töreboda	8 897	2	Kristinehamn	23 073
2	Emmaboda	8 917	2	Härnösand	23 724
2	Mellerud	8 937	2	Köping	23 788
2	Uppvidinge	8 968	2	Mjölby	24 560
2	Kinda	9 392	2	Arvika	25 075
2	Hofors	9 494	2	Boden	26 381
2	Surahammar	9 578	2	Ronneby	27 214
2	Gagnef	9 629	2	Nässjö	28 265
2	Ånge	9 794	2	Karlshamn	29 747
2	Hylte	9 798	2	Falköping	30 025
2	Munkedal	9 815	2	Katrineholm	30 946
2	Svenljunga	9 880	2	Vänersborg	35 222
2	Nora	9 934	2	Sandviken	35 566
2	Habo	9 983	2	Falkenberg	38 996
2	Tibro	10 152	2	Piteå	39 198
2	Säter	10 432	2	Motala	40 097
2	Rättvik	10 458	2	Borlänge	46 365
2	Borgholm	10 481	2	Hässleholm	47 919
2	Askersund	10 898	2	Skövde	48 737
2	Forshaga	10 899	2	Uddevalla	49 157



Tabell A2 (forts.)

Region-familjnr.	Kommun	Antalinv.	Region-familjnr.	Kommun	Antalinv.
2	Trollhättan	52 349	3	Bollnäs	25 189
2	Falun	53 275	3	Oskarshamn	25 195
2	Kalmar	59 601	3	Vetlanda	25 239
2	Karlskrona	60 333	3	Ljungby	26 258
2	Luleå	70 760	3	Gislaved	27 889
2	Kristianstad	75 187	3	Karlskoga	28 539
2	Växjö	77 936	3	Värnamo	31 305
2	Karlstad	81 019	3	Västervik	34 973
2	Halmstad	87 055	3	Hudiksvall	35 310
2	Gävle	90 096	3	Lidköping	36 291
2	Eskilstuna	91 102	3	Nyköping	48 930
2	Sundsvall	91 137	3	Örnsköldsvik	52 755
2	Borås	97 662	3	Gotland	55 044
2	Umeå	108 458	3	Östersund	56 340
2	Jönköping	120 136	3	Skellefteå	68 863
2	Norrköping	122 997	4	Skinnskatteberg	4 428
2	Örebro	127 239	4	Dals-Ed	4 553
2	Västerås	129 663	4	Ljusnarsberg	4 925
2	Linköping	137 862	4	Norberg	5 498
3	Ydre	3 538	4	Vansbro	6 585
3	Norsjö	4 184	4	Hällefors	7 085
3	Storfors	4 210	4	Eda	8 275
3	Ragunda	5 416	4	Bengtstors	9 530
3	Högsby	5 674	4	Årjäng	9 534
3	Bräcke	6 657	4	Malung	10 012
3	Orsa	6 680	4	Filipstad	10 255
3	Älvdalen	6 994	4	Härjedalen	10 269
3	Berg	7 180	4	Smedjebacken	10 375
3	Gnosjö	9 137	4	Fagersta	11 739
3	Markaryd	9 173	4	Hagfors	12 280
3	Nordanstig	9 267	4	Hultsfred	13 420
3	Degerfors	9 398	4	Vimmerby	14 944
3	Åre	9 820	4	Ljusdal	18 334
3	Sävsjö	10 421	4	Kramfors	18 603
3	Oxelösund	10 686	4	Ludvika	24 700
3	Ovanåker	11 106	5	Sorsele	2 658
3	Tranemo	11 160	5	Dorotea	2 794
3	Strömstad	11 214	5	Åsele	3 029
3	Tanum	11 799	5	Arjeplog	3 046
3	Strömsund	11 903	5	Malå	3 164
3	Osby	12 145	5	Överkalix	3 572
3	Mönsterås	12 507	5	Övertorneå	4 768
3	Götene	12 593	5	Jokkmokk	5 066
3	Krokom	13 688	5	Storuman	5 984
3	Hedemora	14 613	5	Pajala	6 116
3	Älmhult	14 864	5	Arvidsjaur	6 389
3	Vara	15 126	5	Vilhelmina	6 854
3	Tranås	17 278	5	Haparanda	9 713
3	Mora	19 322	5	Lycksele	11 899
3	Avesta	20 972	5	Torsby	12 119
3	Kiruna	22 022	5	Gällivare	17 880
3	Söderhamn	24 892	5	Sollefteå	19 699

